

Sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2023. a määruse nr 74 „Sotsiaalteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine kohalikul tasandil“ muutmise määruse seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Muudatusega kohandatakse määrmuses kehtestatud tingimusi, et kuulutada välja taotlusvoor Kagu-Eesti piirkonnas kohalikele omavalitsustele (edaspidi KOV) sotsiaalteenuste arendamiseks.

Kohandatud toetustingimused arvestavad Kagu-Eesti KOV-ide vajadusi ja piirkonna eripärasid. Muudatustega vähendatakse piirkonna jaoks projekti kohustuslikku omaosalust 10%-ni, võimaldatakse rentida või liisida sõidukit arendatava teenuse osutamiseks, kohandatakse abikõlblike kulude piirmäärasid piirkonna kasuks ja suurendatakse projekti maksimaalset maksumust, kui arendustegevustes osaleb rohkem kui üks KOV.

Eelnõuga kavandatavate muudatuste puhul on arvestatud Kagu-Eesti arenguprogrammi¹ aruteludel tehtud ettepanekuid.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi välisvahendite osakonna nõunik Margot Maisalu (tel 5243827, margot.maisalu@sm.ee) ning hoolekande osakonna nõunikud Ketri Kupper (tel 59139135, ketri.kupper@sm.ee) ja Terry Ney (tel 5919 2437, terry.ney@sm.ee), innovatsiooni valdkonna nõunik Regina Sergejeva (tel 5918 5855, regina.sergejeva@sm.ee). Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Piret Eelmets (tel 626 9128, piret.eelmets@sm.ee). Eelnõu on keeleteimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteimetaja Virge Tammaru (tel 5919 927, virge.tammaru@fin.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Punktiga 1 täiendatakse määruse § 4 lõikega 1¹, millega lisatakse tingimus, et Valga maakonnas, Võru maakonnas või Põlva maakonnas (edaspidi *Kagu-Eesti piirkond*) korraldatava taotlusvooru korral toetatakse sama paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevusi, kui neid tehakse Kagu-Eesti piirkonna elanikele. Muudatus võimaldab Kagu-Eesti piirkonnale seada piirkonna vajadusi arvestavad tingimused ja välja kuulutada eraldi avatud taotlusvoor.

Muudatuse kohaselt antakse toetust projektidele, mille tegevus panustab määruse §-s 2 nimetatud eesmärgi ja tulemuse saavutamisse arendustegevusega ja millega on võimalus luua vaid Kagu-Eesti piirkonnas uus teenus mida varem pole osutatud, või kujundatakse olemasolev teenus sihtrühma vajadustele paremini vastavaks. Toetuse saaja ei pea olema ise Kagu-Eesti piirkonnast, aga projektitegevused peavad olema planeeritud Kagu-Eesti territooriumil elavatele inimestele.

Punktiga 2 täiendatakse määruse § 5 lõiget 1 punktiga 1¹. Transpordikuludega seotud 20%-lise piirmäära rakendamata jätmine Kagu-Eesti piirkonna taotlusvoorule võimaldab arendada ja testida teenuseid vastavalt piirkonna vajadustele. Hajaasustus ja ääremaastumine tingivad kõrgemad transpordikulud nii teenusesaajate kui ka teenuseosutajate liikumisel, mis on vältimatu osa teenuste kättesaadavuse tagamisel. Muudatus võimaldab laiendada teenuste pakkumist ka

¹ [Kagu-Eesti sotsiaalteenuste arenguprogramm - Koosloome.](#)

väljaspool tömbekeskusi, vähendades teenuste geograafilist ebavõrdsust ning tagades, et abivajajad hakkavad saama vajalikke teenuseid olenemata asukohast.

Punktiga 3 täiendatakse määruse § 5 lõiget 1 punktiga 3¹. Muudatus on vajalik Kagu-Eestile suunatud taotlusvooru korraldamiseks, arvestades piirkondlikku eripära. Kagu-Eestile suunatud tingimuse kohaselt on teenuse arendustegevusega seotud personali koolitamise kulu kuni 20% projekti abikõlblikest kuludest, kui koolitaval on sõlmitud töö- või muu võlaõiguslik leping toetuse saaja või partneriga ning koolituse sisu on seotud arendustegevusega. See on 10% võrra suurem võrreldes üldise määruga.

Kagu-Eestis, kust nooremad elanikud lahkuvad ning kus eakate osakaal kasvab ja tööealiste arv väheneb, on kvaliteetsete teenuste pakkumine eriti suur väljakutse. Kuna elanikud elavad hajusalt, on vaja uusi lahendusi ja sihipäraseid jõupingutusi, et tagada teenuste kättesaadavus ning leida selleks pädevaid ja kvalifitseeritud spetsialiste. See muudatus annab Kagu-Eesti KOV-idele võimaluse koolitada oma töötajaid vastavalt teenuste arendamise käigus ilmnenud vajadustele. Näiteks on KOV-id välja toonud koduteenuse osutajate koolitamise vajaduse, eriti seoses isikuabiga (nt ravimite manustamine ja ergonoomilised töövõtted), samuti mentorluse ja supervisiooni vajaduse.

Punktiga 4 lisatakse määruse § 5 lõikesse 1 punktid 5 ja 6, mille kohaselt on Kagu-Eesti piirkonna projektides abikõlblikud projekti sisutegevuste elluviimiseks vajaliku mootorsõiduki rentimine või liisimine, sealhulgas väljaostuõigusega liising, ning sellise projekti raames soetatud mootorsõiduki remondi- ja tarvikukulud, mootorsõiduki kindlustuskulud ning registreerimise ja aastamaksu kulud. Vastavalt ühendmääruse (<https://www.riigiteataja.ee/akt/117052022013>) § 17 punktile 4 on amortisatsioon abikõlbmatu kulu.

Kagu-Eesti arenguprogrammis osalenud KOV-id on märkinud, et kodus elamist toetavate teenuste pakkumist takistab sobiva transpordivahendi puudumine. Taotlusvoorus toetust saanud projektides testitakse teenust umbes kaks aastat, mille jooksul kaetakse projekti eelarvest mootorsõiduki kasutamisega seotud kulud, arvestades sõiduki amortisatsiooni projekti elluviimise ajal, samuti seda, kas kasutus on 100% projekti heaks või mitte.

Üldjuhul on mootorsõiduki amortisatsiooniperiood 60 kuud, kuid kui projektis on mootorsõiduki kasutamise periood u 20 kuud, on abikõlblik kulu projekti jooksul 20 kuu rendi- või liisingumaksed või vastav osa ostusummast. Kui taotleja teeb mootorsõiduki rentimiseks või liisimiseks sissemakse, arvutatakse sissemakse abikõlblik osa auto amortisatsiooni alusel. Näiteks 10 000 euro suuruse sissemakse korral on 20-kuulise projekti jooksul abikõlblik summa 3333 eurot ($10\,000 \times 20/60$). Sama põhimõtte kehtib ka muude autoga seotud kulude puhul.

Kui mootorsõidukit ei kasutata 100% projekti heaks, tuleb arvutada välja sõiduki abikõlblik hind projektis. Kui sõidukit kasutatakse ka muude, projektiväliste tegevuste elluviimiseks (nt teenuse osutamiseks sihtrühmale, mis ei ole määrusega kooskõlas), hüvitatakse ainult projekti eesmärkideks kasutatud osa sõidupäeviku alusel.

Muudatus võimaldab Kagu-Eestis arendada ja paindlikumalt korraldada kodus elamist toetavaid sotsiaalteenuseid, arvestades hajaasustuse eripärasid. Piirkonna pikkade vahemaade tõttu on transpordivõimekus kriitiline teenuste kättesaadavuse ja järjepidevuse tagamisel. Koduteenust ja muid teenuseid (nt tugiisikuteenus, sotsiaaltransport, päevahoid, intervallhooldus) ei saa hajaasustuse korral efektiivselt korraldada ilma sobiva transpordita. Lisaks kodukülastustele võib vajalik olla ka teenusekasutajate toomine teenusekeskustesse. Kombineeritud lähenemine aitab vähendada eraldi transporditeenuste sisseostmise või kallimate alternatiivide vajadust. Talvistes teeoludes ja kehvast ühistranspordiga piirkondades võib teenuseosutaja sõiduk olla ainus võimalus abivajajani jõudmiseks. Transpordivõimekuse arendamine võimaldab pakkuda teenuseid pikka aega ja jätkusuutlikult ning soodustada seda, et ka pärast projekti rahastuse lõppu oleks võimalik teenust osapoolte eelarvevahenditest jätkuvalt rahastada, et inimesed ei jääks neile vajalikust toetusest ilma.

Punktiga 5 täiendatakse määruse § 5 lõike 2 punkte 2 ja 3 selliselt, et Kagu-Eesti piirkonnas korraldatava taotlusvooru puhul ei ole mootorsõiduki (sh elektrimootoriga) rentimine ja liisimine ega mootorsõiduki remont ja tarvikud abikõlbmatud.

Punktiga 6 täiendatakse määruse § 6 lõikega 1¹. Muudatusega sätestatakse Kagu-Eesti piirkonnas korraldatava taotlusvooru jaoks erinev abikõlblikkuse periood, arvestades kavandatava taotlusvooru ajakava.

Punktiga 7 täiendatakse määruse § 7 lõikega 2¹. Muudatus on vajalik selleks, et Kagu-Eesti piirkonnas korraldatava taotlusvooru korral, kui projekti on kaasatud rohkem kui üks KOV, on toetuse maksimaalne summa 600 000 eurot projekti kohta.

Toetuse maksimaalse summa suurendamise vajadus on tulnud välja Kagu-Eesti arenguprogrammis osalenud KOV-ide tagasisidest. 100 000 euro võrra suurem toetussumma loob paremad võimalused mitme Kagu-Eesti KOV-i koostööks, võimaldades neil ühiselt kavandada ja ellu viia ulatuslikumaid arendustegevusi. See aitab parandada teenuste kättesaadavust, suurendada piirkonna arenguvõimalusi ja vähendada piirkondlikku ebavõrdsust.

Punktiga 8 täiendatakse määruse § 7 lõikega 3¹, nähes Kagu-Eesti piirkonna projektidele ette suurema toetuse määra, mis on 90% projekti abikõlblikest kuludest. Toetuse osa suureneb riikliku kaasfinantseeringu 10%-lise suurendamise arvelt. Kagu-Eesti piirkonnas korraldatava taotlusvooru väiksem omafinantseering on põhjendatud piirkonna majandusliku ja demograafilise eripära, hajaasustuse tõttu kõrgemate teenuseosutamise kulude ja KOV-ide piiratud eelarvevõimekusega. Suurem omafinantseering võib piirata KOV-ide osalemist ja takistada vajalike teenuste arengut. Madalam omafinantseering tagab, et ka väiksemad KOV-id saavad projektidest osa, ning vähendab piirkondlikku ebavõrdsust. Sarnast lähenemist rakendati ka Ida-Virumaa arenguprogrammis.

Punktiga 9 muudetakse määruse § 11 lõiget 1 nii, et lisaks taotlusvooru eelarvele ja ajakavale kinnitab rakendusasutus ka piirkonna, kus taotlusvoor korraldatakse, ning edastab sellekohase teabe rakendusüksusele. Muudatus on vajalik selleks, et taotlusvooru konkreetsetes piirkonnas korraldada.

Punktiga 10 täiendatakse määruse § 15 lõikega 7, sest Kagu-Eesti piirkonnas korraldatava taotlusvooru korral lõikeid 1–6 ei kohaldata.

Arvestades, et kõik Kagu-Eesti KOV-id läbisid sotsiaalteenuste arenguprogrammi, mille raames toimusid erinevad koolitused ja kaasamistegevused, mis valmistasid KOV-e ette sotsiaalteenuste arendusprojektide planeerimiseks, ei rakendata Kagu-Eesti piirkonna jaoks projektide hindamise nõuet. Keskendutakse projektide vastavuse kontrollimisele määruses sätestatud tingimustele ja eesmärkidele. Muudatusega lühendatakse menetlusele kuluvat aega ja projektid saavad alustada tegevustega kiiremini.

Punktiga 11 täiendatakse määruse § 16 lõikega 1¹, et seada erisus Kagu-Eesti piirkonnas korraldatava taotlusvooru korral taotluste rahuldamise aluste kohta. Kagu-Eesti piirkonnas kuuluvad rahuldamisele kõik taotlused, mis on tunnistatud nõuetele vastavaks ja mille rahastamise summa ei ületa taotlusvoorus välja kuulutatud rahastamise eelarvet. Kagu-Eesti piirkonna taotlusvoorus ei ole hindamise tulemused taotluse rahuldamise aluseks.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätteid Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-,

Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;

2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013.

4. Määruse mõjud

Euroopa hooldusstrateegia rõhutab piirkondliku ebavõrdsuse vähendamise olulisust teenuste osutamisel. Riike kutsutakse üles tagama, et teenused oleksid kättesaadavad kõigis piirkondades, sõltumata asukohast, ning rakendama meetmeid, mis aitaksid parandada teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust ühtlaselt üle kogu riigi. Aastatel 2019–2023 testiti Ida-Virumaal sotsiaalteenuste arendamise programmi (Ida-Virumaa programm) ja rahastati piirkonna KOV-ide projekte, mis aitasid vähendada hoolduskoormust, et toetada inimeste iseseisvust ja pakkuda võimalusi tööturule naasmiseks. Saadud kogemus näitas, et piirkonnapõhised meetmed võivad oluliselt parandada sotsiaalteenuste kättesaadavust ja aidata lahendada kohalikke väljakutseid. Seda kinnitab koduteenuse saajate arvu kasv Ida-Virumaal, mis 2019. ja 2023. aasta võrdluses kasvas 62,3% võrra (Sotsiaalministeeriumi hoolekandestatistika).

Ida-Virumaa programmile sarnase arenguprogrammiga alustati 2024. aastal Kagu-Eesti piirkonnas (Valga, Võru ja Põlva maakond). Piirkonna valik tulenes sellest, et tegemist on ühe kiiremini elanikkonda kaotava piirkonnaga Eestis, kus vanemaealiste osakaal kasvab ja tööealiste inimeste hulk väheneb. Piirkonna hajus asustus, suur puudega inimeste osakaal ja hoolduskoormus esitavad KOV-ide sotsiaalteenuste korraldamisele märkimisväärsed väljakutseid. Lisaks on Kagu-Eestis mitmed tervise- ja toimetulekunäitajad Eesti madalaimate seas, mis nõuab KOV-idelt täiendavaid pingutusi elanike toimetuleku ja elukvaliteedi tagamisel. Need asjaolud tingivad vajaduse erilise tähelepanu ja täiendava toe järele sotsiaalteenuste kvaliteedi tagamisel ja arendamisel. Sarnaseid piirkondlikke arenguprogramme on kavas ka järgmistel aastatel jätkata. Määrus mõjutab otseselt rakenduskava 2021–2027 prioriteedi „Sotsiaalsem Eesti“ eesmärkide ja tulemuste saavutamist.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse muudatuste jõustumise järel, eeldavalt kevadperioodil, on kavas avada Kagu-Eesti taotlusvoor. Toetuse saajatele muutub Kagu-Eesti taotlusvoorus osalemine soodsamaks, sest omafinantseeringu osakaal väheneb 20%-lt 10%-le.

Sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2023. a määruse nr 74 „Sotsiaalteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine kohalikul tasandil“ alusel 2024. a veebruaris avatud taotlusvoor lõpeb 31.03.2025. Vooru eelarve kokku on 12 428 571 eurot, millest 8 700 000 eurot ESF+ toetus (70%), 1 242 857 eurot riiklik kaasfinantseering (10%) ja 2 485 714 eurot omafinantseering (20%). 11. märtsi 2025 seisuga on nimetatud voorust kohustustega kaetud 7 218 213 eurot, millest 5 054 499 eurot ESF+ toetus (70%), riiklik kaasfinantseering 722 071 eurot (10%) ja 1 441 643 eurot omafinantseering (20%). Lõplik kohustustega kaetus selgub 2025. a II kvartalis. Meetme 21.4.9.1 eelarves on kasutusele võtmata vahendid ka sotsiaalkaitseministri 29. augusti 2023. a määruse nr 48 „Inimkeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi koordineerimise jätkurakendamine“ alusel 2023. a läbi viidud taotlusvoorus: kokku 906 926 eurot, millest 634 848 eurot ESF+ toetus (70%) ja 272 078 eurot riiklik kaasfinantseering (30%). Sõltuvalt 31. märtsil 2025 lõppeva taotlusvooru tulemustest ja arvestades „Inimkeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi koordineerimise jätkurakendamine“ taotlusvooru jääke, kaetakse Kagu-Eesti vooruks lisanduv 10%-line riiklik kaasfinantseering sealt (ehk meetme 21.4.9.1 avatud vooru jääkidest).

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Eesti Linnade ja Valdade Liidule ja e-posti teel Riigi Tugiteenuste Keskusele ning arvamuse avaldamiseks Sotsiaalkindlustusametile. Samuti edastatakse eelnõu EISi kaudu arvamuse avaldamiseks ühtekuuluvuspoliitika 2021–2027 rakenduskava seirekomisjonile ja Euroopa Komisjonile.